

КИКОТЬ АРТЕМ ВОЛОДИМИРОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри цивільного процесу*

МЕХАНІЗМИ КОМПЕНСАЦІЇ ЗА ПОШКОДЖЕНЕ ТА ЗНИЩЕНЕ МАЙНО ВНАСЛІДОК БОЙОВИХ ДІЙ

Компенсація шкоди, якої було завдано одній державі внаслідок бойових дій, що розпочалися з боку іншої держави, можуть бути покриті двома способами: контрибуція і репарація.

Контрибуцією є примусова виплата чи конфіскація майна, яку здійснює держава-переможниця за рахунок сторони яка програла. Необхідно зазначити, що компенсація можлива лише після того, як закінчаться бойові дії та будуть підписані відповідні документи, такі як: акт про капітуляцію чи мирний договір. Однак, варто зауважити, що контрибуція в останній раз застосовувалася ще до початку XX століття, та з прийняттям Женевської конвенції 1949 року стала неприйнятною формою компенсації у міжнародному співтоваристві і була замінена репарацією як більш «цивілізованою» формою відшкодування збитків понесених стороною, що перенесла військову агресію.

Репарація є формою матеріальної відповідальності суб'єкта міжнародного права, як результат порушення прав іншого суб'єкта міжнародного права, що тягнуло за собою пошкодження та знищення власності. Такий вид компенсації передбачає ратифікацію обома суб'єктами міжнародного права відповідних міжнародних актів та підписання мирного договору. Репарації виплачує виключно та держава, яка розпочала агресивну війну. Обсяг та характер виплат має корелювати з понесеними збитками.

Так, у війні росії проти України для одержання компенсації певною приватною компанією, або ж окремою економічною галуззю, яка зазнала збитків в ході воєнних дій, можна подавати позов до міжнародних судових інстанцій. А в подальшій перспективі може виникнути змога подання колективних позовних вимог від усіх потерпілих внаслідок воєнних дій на території України.

З моменту ухвалення Європейським судом з прав людини резолюції про наслідки припинення членства російської федерації в Раді Європи, що регламентується статтею 58 Європейської конвенції з прав людини, дана судова інстанція більше не має компетенції розглядати справи в яких стороною є росія, а отже і не може виносити рішення щодо компенсації збитків, нанесених нею в ході війни. Однак, міжнародна судова система надає змогу захистити свої права і в інший спосіб [1].

Подання позову до Міжнародного кримінального суду.

Міжнародний кримінальний суд здійснює розгляд справ, що стосуються злочинів проти людства, злочину геноциду та воєнних злочинів, більш детальний перелік яких зазначено у Римському статуті [2].

У провадження, відкрите Міжнародним кримінальним судом, входить декілька етапів: 1) Попередній розгляд, під час нього постає питання компетенції прокурора щодо розгляду конкретного випадку; 2) Розслідування, яке включає в себе збір інформації та виокремлення підозрюваних осіб; 3) Досудовий розгляд, на даному етапі суддя вирішує питання щодо оголошення в розшук, затримання та арешту підозрюваних; 4) Судовий розгляд, містить стадію обвинувачення у здійсненому правопорушенні, і, як наслідок, особу підсудного визнають винною та засуджують, або ж виправдовують; 5) Апеляційне провадження, відкривається у випадку незгоди однієї із сторін спору з результатом розгляду справи, на даному етапі суддя оголошує остаточне рішення; 6) Компенсація, постраждалі від правопорушення особи мають право на покриття шкоди та збитків. У випадку винесення обвинувального рішення Судова палата Міжнародного кримінального суду має право покласти на засудженого обов'язок відшкодування заподіяної ним шкоди на рахунок потерпілих осіб, у разі неможливості виплати компенсації з певних обставин Суд має змогу прийняти рішення щодо такої виплати через Фонд довіри для потерпілих (Trust Fund for Victims) [3].

Усі постраждалі від бойових дій фізичні особи, установи, організації, можуть виступати в судовому процесі в якості потерпілих. Для участі в розгляді справи у Міжнародному кримінальному суді потерпілі мають подати письмову заяву, примірник якої можна отримати у Відділі участі потерпілих та відшкодування шкоди (the Victims Participation and Reparations Section (VPRS) at the ICC). Вищевказаний відділ також може допомогти у заповненні звернення та надати адвоката для потерпілого у разі неспроможності оплатити його послуги самостійно.

Подання скарги до Ради ООН з прав людини

Рада ООН з прав людини має процедуру розгляду скарг, що регламентована Резолюцією Ради з прав людини 5/1 від 18.06.2007 р. щодо грубих, систематичних та достатньо обґрунтованих порушень прав людини і основоположних свобод, які відбуваються по всьому світу за будь-яких обставин [4].

Така процедура передбачає подачу скарги від фізичної особи, групи осіб чи неурядової організації. Так само скарга може бути подана проти будь-якої країни, незалежно від того, чи ратифікувала вона конкретний міжнародний договір або висунула застереження щодо відповідного правового інструменту.

Скарги підлягають перевірці двома робочими групи: перша обробляє повідомлення, а друга аналізує описану ситуацію і має право подальшої передачі звернень до Ради систематичних та достатньо обґрунтованих порушень прав людини і основоположних свобод.

Рішення Ради ООН з прав людини мають рекомендаційний характер. Розгляд звернень не передбачає подальших дій для превентивного запобігання вчинення правопорушень чи здійснення компенсацій потерпілим.

Спеціальні процедури Ради з прав людини

Спеціальні процедури Ради з прав людини передбачають проведення моніторингу подій в державах та вживання певних заходів у випадку виявлення порушень прав людини.

Звернутися до Спеціальних процедур із заявою про порушення прав людини може фізична особа, група осіб, організація, міжурядова установа або національні органи з прав людини. Розгляд звернень здійснюють незалежні експерти з прав людини, вони можуть звертатися за роз'ясненнями щодо правопорушень, клопотати до відповідних органів про прийняття запобіжних заходів для припинення злочинних посягань на права та свободи людей, здійснювати власні розслідування, притягувати правопорушників до відповідальності, забезпечувати дієві засоби для правового захисту постраждалої особи та членів його сім'ї.

Подання скарг до договірних органів ООН

Наразі діють вісім договірних органів ООН з прав людини, які при певних обставинах наділені правом приймати та розглядати повідомлення та скарги від приватних осіб, в їх перелік входять: Комітет з прав людини, Комітет з ліквідації расової дискримінації, Комітет проти катувань, Комітет з питань ліквідації дискримінації щодо жінок, Комітет з прав інвалідів, Комітет з насильницьких зникнень, Комітет з економічних, соціальних та культурних прав, Комітет з прав дитини.

Комітет з прав людини уповноважений вести розгляд індивідуальних звернень щодо ймовірного порушення прав, закріплених у Міжнародному пакті про громадянські та політичні права стосовно держав-учасниць першого Факультативного протоколу до Міжнародного пакту про цивільні та політичні права. Україна та росія визнають компетенцію Комітету з прав людини, а отже не мають права перешкоджати зверненню осіб, які перебувають під їх юрисдикціями і заявляють про порушення їх прав та положень Пакту про громадянські і політичні права. Подавати звернення до Комітету з прав людини можуть лише фізичні особи. Даного права не мають організації та групи осіб.

Згідно практики вищеперерахованих комітетів найбільш розповсюдженою підставою відхилення звернень є невичерпання національних засобів правового захисту. Тому перш ніж звертатися до даних органів міжнародного правосуддя потрібно використати усі надані національним законодавством засоби захисту порушеного права.

Комітет з прав людини передбачає можливість звернення потерпілого протягом п'яти років з дня порушення його прав.

Підсумком розгляду звернення є винесення Комітетом рекомендацій направлених уряду країни. Дані рекомендації містять вимоги про поновлення судової справи заявника та виплати певної компенсації.

У випадку подачі позову до Європейського суду з прав людини, не потрібно дублювати дане звернення до інституцій ООН, так як це може стати причиною колізії і як наслідок усунення справи з розгляду ЄСПЛ.

Список використаних джерел:

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод та Європейський Суд з прав людини [Електронний ресурс]. – 1950. – Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
2. Римський статут Міжнародного кримінального суду [Електронний ресурс]. – 1998. – Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text
3. Куди скажитися, крім Європейського суду з прав людини? [Електронний ресурс] / Українська Гельсінська спілка з прав людини. – 104. – Режим доступу до ресурсу: <https://helsinki.org.ua/articles/kudy-skarzhytysia-krim-yevropeyskoho-sudu-z-prav-liudyny/>
4. Резолюція Ради з прав людини 5/1 [Електронний ресурс]. – 2007. – Режим доступу до ресурсу: https://echr.coe.int/Documents/Resolution_ECHR_cessation_membership_Russia_CoE_ENG.pdf

Ключові слова: правосуддя, судочинство, доказування, воєнні злочини, слідчі дії, війна.

Key words: justice, judiciary, evidence, war crimes, investigative actions, war.

ПРИВИДЕНЦЕВ ОЛЕКСАНДР ГЕННАДІЙОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри цивільного процесу*

МІСЦЕ ЕЛЕКТРОННИХ ПОВІДОМЛЕНЬ ЯК ДЖЕРЕЛА ДОКАЗІВ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Сучасні світові глобалізаційні процеси з кожним роком стають все більш взаємопов'язані з розвитком сфери інформаційних технологій та впливають на всі рівні життя населення в світі загалом, та в Україні зокрема. За нашою державою починають міцно закріплюватися статуси «ІТ-хабу» Європи та «цифрової» держави: передові розробки в сфері цифровізації, підготовка висококваліфікованих ІТ-фахівців, які користуються кадровим попитом далеко за межами держави, загальна діджиталізація країни в сфері державних послуг та створення «держави у смартфоні», автоматизація та інформатизація багатьох сфер повсякденного життя. Перехід комунікації з матеріального світу до цифрового є наслідком впровадження цифрових технологій як на побутовому рівні між індивідуумами, так і на професійному рівні між установами/організаціями та державою. Зазначені процеси створюють значні обсяги обміну інформації в е-середовищах саме через електронні повідомлення, як один із найпопулярніших засобів цифрової комунікації, що в свою чергу викликає необхідність нормативного врегулювання використання такого спілкування як доказу в судочинстві при вирішенні цивільних спорів.